

Ksenija Prunkova:

Pravljica o lončku.

Bil je некоč — niti kralj niti čarovnik niti oče, ki je imel tri sinove — ne, bil je некоč lonček, majhen, glinast, rjav lonček. Stal je na trgu med lončeno robo in je bil naprodaj; mežikal je solncu in se široko smejal, ker je bil dobre volje. Prodajalka je imela razpoloženo svojo lončeno robo baš pod veliko belo hišo. Na tej hiši je bilo okno, kjer je stala kletka s kanarčkom in v posodici roža, za oknom pa je sedela babica, ki je ves božji dan pletla nogavice in pripovedovala otrokom pravljice. Poslušali so jo verno otroci in roža in kanarček. Če se je pa babica utrudila in zadremala, je zažvrgolel kanarček in je po svoje pripovedoval babičine pravljice solnčnim žarkom, ki so sedali na okno, da so poljubljali rožo, dokler se ni odprla; pripovedoval jih je tudi muham, ki so brenčale babici uspavanko, in lončku, ki je stal pod oknom med lončeno robo.

Lonček pa je bil posebne vrste. Druga posoda je dremala v solncu ali pa se pomenkovala med sabo o čisto vsakdanjih stvareh in kanarčka še slišala ni. Lonček pa se je zastrmel v okno in v odprto rožo ter je poslušal. Slišal je o belih ribah in črnih čarovnikih, o hrabrih vitezi v železnih oklepih in o grajskih gospodičnah, o indijskih princih in o zlatolasih kraljičnah, slišal je o Indiji Koromandiji, kjer teče mleko in so hiše iz medenega kruhka. Vsak dan je komaj čakal, da se okno odpre in da se oglasi kanarček. — Tako je živel dan za dnem, stal je na trgu med lončeno robo in je bil naprodaj; če je bil dobre volje, je mežikal solncu, da so se otroci, ki so hodili mimo, čudili njegovemu lesku.

Lepega dne pa je ostalo babičino okno zaprto. Lončku se je tožilo po roži, po kanarčku in po babičinih pravljicah, da je bil ves potr in se mu še solncu ni ljubilo več mežikati. Čakal je dan, dva, okno je bilo zaprto in zastrto. — Tretje jutro se je šele odprlo: roža v oknu je žalostno povešala glavico, kanarček je čepel čemerno na palčki in ni odprl kljuna. Tudi babice za oknom ni bilo več. Šele na večer, ko so zadnji solnčni žarki, že vsi rdeči, poljubljali venečo rožo, takrat je šele kanarček zapel. Pa ni zapel o Alenčici kraljici, niti o kralju Matjažu, ne o mladi Bredi, niti o dušici s kanglico, pel je tako otožno in venomer eno in isto, eno in isto: »Babica je umrla! Babica je umrla!«

Lončku je bilo tako čudno in tesno, dasi ni vedel, kaj pomeni beseda »umrla«. Pa je vprašal kanarčka.

»Ne vem,« je dejal kanarček, »prav natanko ne vem. Mislim, da je nekaj žalostnega to, ker otroci vsi jokajo. Babica je tako čudna, nepremično leži na postelji in je vsa bela in nič več ne pripoveduje pravljic in ne plete nogavic. Najstarejša izmed otrok je rekla bratcem in sestricam, da je babičina duša šla v nebesa in da je babica zato tako mirna in nepremična, ker nima več duše.«

»Kaj pa je to — duša?« je še ugibal lonček.

»Jaz sem zaspan in žalosten, naj ti roža pove,« se je izognil kanarček, ker sam ni vedel, kaj je duša.

Takrat je roža prvič spregovorila lončku: »Duša je nekaj, kar je v človeku. In je vsa lepša in boljša od človeka samega in je njegovo bistvo. Človek brez duše je kakor zemlja brez solca in ne more živeti brez nje.« — Lončku je bilo to težko umljivo. Vso noč je premišljal o tem, pa si še ni mogel predstavljati, kakšna je duša.

Drugo jutro pa je doživel nekaj novega. Mimo lončene robe je prišla kuharica. Oči je imela vodenomodre, in lička so se ji svetila kot velikonočni piruhi. Imela je snežnobel predpasnik, da je na solncu vid jemalo, in da se je takoj videlo: iz dobre hiše je. Kupila je naš lonček, vtaknila ga je v cekar in je krenila dalje. V cekarju je bilo nekaj mladih čebul, domišljavih gospodičen v svilenih, rožnatorjavih krilcih. Takoj se je ena izmed njih obregnila ob lonček: »Joj, kako ste nerodni! Vse krilce mi boste zmečkali! Nikar mi ne stopajte po krilcu!« — Pa že ji je zaprlo sapo: v cekar je namreč priletela debelušasta zelnata glava, ki je imela kar cel tucat zelenih krilc na sebi. Ta se je razkošatila in je potisnila vse čebulice v kot. Za njo je priromalo v cekar še mnogo druge gospode: suhljati kavalirček peteršiljček, z vihrajočo zeleno kravato; za njim gospodična zelena v čipkasti temnozeleni obleki; njen bratranec korenček v paradni rdečerumeni uniformi in vsa družina jurčkov, mati in oče in šestero dece, vsi z velikimi rjavimi klobučki. — V tem pa je segla v cekar kuharičina roka, potegnila je lonček na dan, in kmetica ji ga je napolnila z lepo, rumeno smetano.

»Kaj pa je to?« se je začudil lonček in je še ugibal; »Kaj, če je to duša? V meni je, in je lepša in boljša od mene samega...« se je spomnil na besede, ki jih je govorila roža.

V cekarju je prinesla kuharica ta lonček v veliko, belo kuhinjo. Ko je pa izpraznila cekar, je lonček prišel na mizo v tesno — ah, pretesno — sosedstvo velikega železnega lonca in široke, napihnjene kozice.

»Puh! Glinast lonček, čisto navaden glinast lonček!« se je namrdnil veliki lonec in je dregnil ob lonček s tako silo, da je lonček počil.

»In še celo počen lonček!« se je zlobno zasmejala kozica.

Lonček pa je bil ves prestrašen. Začutil je, da mu sega tenka, za las tenka razpoklina od gornjega do dolnjega roba, in tako čudno lahko in plehko mu je prihajalo. Skozi razpoklino mu je uhajala smetana, prav potihlo in počasi. »Če je to moja duša,« si je mislil lonček, »potem bom kmalu brez duše in bom moral umreti kakor babica.« Ko je pa prišla mimo kuharica, je zapazila, da lonček pušča. Hitro je precedila smetano v drugo posodo in je zajavkala:

»Joj, nov lonček, pa počen! Brž mora k piskrovezu, da bo še za rabo. Škoda bi ga bilo, ko je drugače tako lep!«

Tako je lonček romal k piskrovezu, in se mu je dobro zdelo, da je lep, in zato se je široko smejal in je mežikal solncu, ko ga je piskrovez vezal. Ko je bilo delo gotovo, se je lonček zresnil in se je držal imenitno: »Lep sem in nov in železen oklep imam. Zdaj nisem več počen lonec, kakor je rekla stara kozica, ampak sem vitez; mlad, lep vitez v železnem oklepu, kakor oni vitezi iz babičinih pravljič. Bog ve, kaj bom še vse doživel! Babičini vitezi v železnih oklepih so vedno kaj doživeli!«

Piskrovez je lonček vrnil kuharici. Ta ga je postavila na polico in je pozabila nanj. Vse poletje, jesen in zimo je stal ondi na polici in je bil že ves zaprašen. Šele na pomlad, o Veliki noči, so pri velikem čiščenju spet našli ta lonček. Kuharica ga je bila vesela, ker je bil kot nalašč za kuhanje prežilke in za barvanje piruhov. Lončku se je pa tudi zdelo kaj imenitno, da ga rabijo za tako redek posel; od prežilke je ostal znotraj ves rdeč in zdel se je samemu sebi kot kraljevič v plašču s škrlatno podlogo.

Lonček, ki je bil znotraj ves rdeč in ni bil za drugo rabo, je napolnila kuharica s prstjo, z rahlo črno prstjo, tako visoko, da se je znotraj videl še za prst visok rdeč robček. V prst je naredila jamico, v jamico je vtak-

nila majhno zeleno rastlinico, z nežnim popkom na vrhu. Zavila je lonček v bel svilen papir, ogrnila je ruto in je odšla iz hiše, lonček pa je varno držala v naročju. »Zdaj sem lep!« si je mislil lonček, »imam novo zeleno perjanico in širok bel plašč.«

Kuharica pa je stopala po široki ulici v ožjo in še ožjo, med visoke sive hiše, čez trd kamenit tlak. Ozke hiše so se tiščale druga druge in so bile vse zaprašene. Kuharica je zavila v tako hišo, po strmih stopnicah je zlezla visoko gor pod streho in potrkala na začrnela vrata. Odprla jih je, in lonček se je znašel v majhni podstrešni sobici, beli in hladni. Pred oknom je sedelo blede, zlatolaso dekle in je vezlo z belimi, drobnimi prstki čudovite podobe v svili in zlatu. Kuharica pa je dala lonček bledemu dekletu in ga je poljubila na čelo: bila je to njena nečakinja in je imela god. Dekle je postavilo lonček na okno in se je razveselilo drobne rastlinice. Zalivala jo je verno vsak dan in prestavljala lonček, da je ujela rastlinica oni solnčni žarek, ki se je vsak večer izgubil med te sive stene.

Rastlinica se je spreminjala, dobivala je več in več srčastih, bledozelenih listkov, stebelce je raslo višje in višje, popek je bil čimdalje večji. Dekle je vtaknilo v prst tenko šibico, da je imela rastlinica oporo — lonček pa je imel poleg železnega oklepa škrlatnordeče podloge in zelene, vihrajoče perjanice še dolg meč.

V jeseni pa se je zgodilo čudo: Ko je na večer poljubil solnčni žarek rastlinico v lončku, se je popek razcvel v veliko, lepo rožo. Tedaj je bil lonček uverjen, da je zlatolaso dekle dobra vila, ki je spremenila njegovo perjanico v prelepo rožo, s krvavordečimi listki. »In ta roža,« je čutil lonček, »ta roža je zdaj kraljična« — in je bil srečen. Tudi dekle je bilo srečno. Velike temne oči so se ji svetile, ko se je nagibala čez rožo; dolgi, zlati lasje so ji v solnčnem žarku žareli kot ognjeni prameni, in na bledih licih so ji vzcvetele rože. — Tako je lonček sam doživel pravljico, med onimi sivimi stenami, na oknu podstrešne izbice. To je bil njegov najlepší čas.

Neko noč pa, ko je dekle zaspalo in je tudi roža nagnila glavo proti lončku, so se začeli po nebu poditi črni oblaki. Zapihal je veter, močnejši in silnejši ob vsakem sunku, zabučal je vihar po temni noči, kakor da se podé črni, zlobni duhovi. Cela vojska jih je bila. Vitez-lonček se je boril z njimi; še je trdno stal, branil je z dolgim mečem svojo rožo. Pa je navalilo nanj več in več črnih duhov, žvižgali so in tulili okoli oglov, zaganjali se ob okno: iztrgati so hoteli lončku meč in rožo. Tudi dekle se je zbudilo. Brž je stopilo k oknu, da bi rešilo rožo. Že se je svitalo. A na oknu ni bilo več ne lončka ne rože. Ležal je lonček pod oknom, na mrzlem kamenitem tlaku, ves zdrobljen. Le železni oklep je bil še nepoškodovan, in v njem je kakor v košarici trepetala v jutranjem hladu roža, in rosa se je lesketala v cvetu kot velike, grenke solze. Dekle je pobralo rožo in jo presadilo. Tak je bil lončkov konec, ker roža je bila njegova lepota, njegova kraljična. Umirajoč je začutil: bila mu je kakor duša. — Na cesti pa je ostal kupček zdrobljene gline in prsti, železni oklep in lončkov roček, ki je slučajno tudi ostal cel.